

Міністерство освіти і науки України
Львівська міська рада
Львівський національний університет імені Івана Франка
НРЦ «Надія»
ГО «Справа Кольпінга в Україні»

За результатами
Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні:
комплексний підхід”,
28 лютого – 1 березня 2017 року, м. Львів

28 лютого – 1 березня 2017 року у м. Львові відбулася науково-практична конференція «Тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні: комплексний підхід». У пленарному засіданні конференції, яке проходило у Великій сесійній залі Львівської міської ради та у дзеркальній залі Львівського національного університету імені Івана Франка, взяли участь понад 200 учасників, серед яких представники департаментів освіти з 19 областей України, головні спеціалісти МОН України, викладачі НПУ ім. М. П. Драгоманова, Національної академії педагогічних наук, факультету педагогічної освіти ЛНУ імені Івана Франка, національного університету «Львівська політехніка», директори та вчителі загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладів, працівники соціальних служб центрів сім'ї, дітей та молоді, представники громадських та батьківських організацій.

Під час пленарного засідання учасники конференції зосередили увагу на проблематиці, пов’язаній із правовим захистом осіб із порушеннями психофізичного розвитку, проаналізували стан справ з впровадженням в Україні інклюзивної освіти дітей з особливими потребами.

На секційних засіданнях на базі НРЦ «Надія», ДНЗ № 165, ДНЗ «Барвінок», СЗШ №82, СЗШ №95 фахівці у сфері інклюзивної освіти обговорили результати багаторічного досвіду впровадження інклюзивної освіти в базових інклюзивних школах та специфіку ролі НРЦ як опорних ресурсних центрів для надання допомоги інклюзивним загальноосвітнім школам в Україні, напрацювали низку положень стосовно ширшого впровадження інклюзивної освіти в Україні.

Інклюзивна освіта – це можливість дитини з особливими освітніми потребами отримати освітні послуги в навчальних закладах за місцем проживання (незалежно від форми власності) та отримати документ про загальну середню освіту єдиного державного зразка із зазначеними індивідуально сформованими компетенціями.

Таким чином, на державному рівні визнати, що інклюзивна освіта є частиною інклюзивних процесів у суспільстві, і потребує розширення розуміння інклюзії як у сторону ранньої діагностики та абілітації дітей з порушеннями розвитку, так і системи профорієнтації, навчання професій та працевлаштування осіб з інвалідністю після закінчення освіти.

Основи ефективної інклюзивної освіти в Україні:

- заздалегідь визначена мета навчання;
- забезпеченість навчальними програмами;
- динамічна і гнучка система навчання;
- інноваційний підхід, використання інформаційних технологій навчання;
- перенесення змісту навчання на формування вміння вчитися;
- освіта розглядається як процес, що триває упродовж життя, а не як соціальна необхідність,
- школа розглядається як осередок навчання, де панує атмосфера інклюзії та турботи;
- учитель є посередником навчальної діяльності учня;
- формування шкільної культури, яка надає підтримку усім учням.

Держава гарантує право всіх учнів з інвалідністю, навіть із важкими порушеннями, навчатися у загальноосвітніх школах.

Заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами та класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до їх індивідуальних потреб і можливостей. Особам з порушеннями слуху забезпечується право на вивчення та навчання альтернативними методами комунікації (жестовою мовою, bliss-системою та ін.). Осіб з порушенням зору навчає спеціаліст, який володіє рельєфно-крапковим шрифтом Брайля. Особам з розладами аутистичного спектру забезпечується право на персонального асистента та на окреме приміщення психологічного розвантаження. Дитині з вадами інтелекту (синдром Дауна або будь-якою іншою важкою формою розумової затримки) забезпечується право на відповідного фахівця і специфічний дидактичний матеріал для навчання арифметиці, вербалної або невербалної комунікації. Діти, уражені спастичним паралічем, забезпечуються правом на спеціалізованого викладача, і, у разі потреби – асистента для допомоги у його переміщенні між класними кімнатами й туалетом (асистент із мобільності), слідкування за охайністю учня, якщо дитина не здатна керувати процесами дефекації та сечовиділення (асистент з особистої гігієни).

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами в навчальних закладах освіти здійснюється командою фахівців, що має узгоджувати стратегію та методи роботи всіх фахівців, що працює з дитиною. Команда повинна складатись з вихователя дошкільного закладу/вчителя, методиста або завуча школи, психолога, соціального педагога, корекційного педагога, логопеда, асистента вчителя/вихователя, особистого асистента дитини. Супервізію (кураторство) здійснюють фахівці ресурсного центру.

Органи місцевої влади:

- визначають базові загальноосвітні навчальні заклади для організації інклюзивного навчання;

- забезпечують безбар'єрне середовище, відповідну навчально-матеріальну базу (забезпечують школи підручниками, технічними засобами підтримки навчання, напр. шрифтом Брайля для незрячих учнів тощо);
- оплачують роботу асистентів вчителя;
- за погодженням з керівництвом закладу батьки забезпечують осіб з особливими потребами персональними асистентами, які відводять недієздатних до школи, супроводжують потребуючих учнів під час навчання;
- забезпечують можливість безкоштовного транспортування від будинку дитини з особливими потребами до приміщення школи і у зворотному напрямку.

Необхідно умовою широкого впровадження інклюзії в загальноосвітніх школах є підготовка та підвищення кваліфікації вчителів з використанням конкурентного середовища ліцензованих освітніх центрів області.

Засади впровадження інклюзії:

1. Розвиток міжвідомчої співпраці, а саме: створити міжвідомчу робочу групу (на основі існуючих ПМПК???) щодо консолідації зусиль працівників освіти, медицини та соціального захисту для розробки нормативної документації, впровадження інклюзії осіб з особливими потребами в усі ланки суспільного життя, розробки, впровадження і контролю за дотриманням вимог ранньої діагностики, аблітациї і корекції порушень розвитку дітей, впровадження і реалізації системи "гроші за дитиною";
2. Стимулювання інноваційних підходів державно-приватного партнерства, зокрема, Розробити нормативну документацію та впровадити на державному рівні державний контроль за якістю послуг, які надаються дитині з порушеннями розвитку, започаткувати процес надання ліцензій на послуги аблітациї і корекції державним, комунальним закладам, громадським організаціям, приватним особам на тендерній основі в умовах реалізації;
3. Створення бази даних існуючих ресурсів/послуг та створення нових, за потребою;
4. Подальше удосконалення системи раннього виявлення порушень та надання вчасної медичної та психолого-педагогічної допомоги;
5. Забезпечення адекватної системи діагностики порушень у дітей з інвалідністю та створення корекційних програм розвитку. Впровадження експертних систем діагностики порушень з використанням сучасних інформаційних технологій;
6. Створення ресурсних центрів на базі ПМПК та базових НРЦ за нозологіями;
7. Забезпечення інклюзивних шкіл системою надання корекційних послуг у відповідності з індивідуальним планом розвитку дитини;
8. Залучення батьків як партнерів впровадження інклюзії у школі;
9. Розроблення гнучких механізмів фінансування «гроші ходять за дитиною»;
10. Підготовка фахівців та професійний розвиток педагогів системи загальної освіти та спеціальних навчальних закладів. Впровадження інформаційних технологій дистанційного навчання фахівців інклюзивних шкіл;
11. Проходженням практики майбутніх фахівців на базі інклюзивних навчальних закладів;
12. Проведення інформаційних кампаній.

Інклюзивна освіта у вищих навчальних закладах передбачає, що студенти з особливими потребами можуть узгоджувати зміст навчальних програм та процедури іспитів зі своїми викладачами у вищій школі. Кожний університет повинен мати викладача/службу, відповідальну за роботу зі студентами з обмеженими можливостями. За кожним неповносправним студентом повинні бути закріплена «опікуни» – студенти

старших курсів, які готові допомагати у подоланні організаційних труднощів та змісту курсу навчання вищої школи. Адміністрація університету повинна гарантувати відсутність архітектурних бар'єрів та помічників для пересування осіб в інвалідних візках.

Держава гарантує право усіх учнів з обмеженими можливостями, навіть із важкими порушеннями, на профорієнтацію. Професійна орієнтація дітей з особливими потребами відбувається відповідно до навчальної програми в ЗОСШ, НРЦ, спеціальних школах. Навчання в професійно-технічному училищі дитини особливими потребами має здійснюватись за індивідуально-орієнтованою програмою, психокорекційна складова якої має бути здійснена в самому закладі або в безпосередній близькості до навчального закладу за рахунок фахівців ресурсного центру та фахівців закладу.

Особи з інвалідністю мають право на обов'язкове працевлаштування на державних та приватних підприємствах. Обов'язковий відсоток працівників з особливими потребами встановлено на рівні 4% від загальної кількості працюючих. Організації з працевлаштування допомагають знайти осіб з інвалідністю, які відповідають вимогам роботодавців. Вони також сприяють проходженню випробувального періоду на підприємстві, під час якого робота поєднується з практичним навчанням. Це є продовженням освітнього проекту інклюзивного навчання.

Учасники конференції наголосили на актуальності ідеї запровадження дуальної освіти для осіб з обмеженими можливостями в Україні, що передбачає також і створення відповідної концепції, системи профорієнтації, профреабілітації та профстановлення в масштабах держави. Механізмом реалізації цієї ідеї має стати напрацювання проекту дуальної освіти для осіб з інвалідністю, що включає зміни на законодавчому рівні та об'єднання зусиль держави, місцевої громади, освітніх закладів і підприємництва – поєднання навчання у середній школі, закладах профтехосвіти та першого освітнього рівня ВНЗ (бакалаврату) з практичною роботою на підприємстві.

Для того, щоб вирішити проблеми осіб з особливими потребами, важливо, з одного боку, створити відповідні умови для реалізації можливостей і здібностей таких людей, їх повноцінної адаптації, а з іншого – забезпечити послугами соціального, медичного, реабілітаційного, навчального характеру усіх цих осіб, незалежно від рівня складності їх стану. Зважаючи на це, необхідно напрацювати такі дієви механізми функціонування інституцій, покликаних надавати відповідні послуги, в яких будуть поєднуватись ресурси не лише держави, комунальні ресурси, але й досвід, напрацювання, фаховість громадських організацій, які вже постають як надавачі послуг, але ще не мають відповідної легітимізації. Повинен працювати «принцип справедливості» для людей з особливими потребами, тобто кожна особа має змогу отримати стандартний набір послуг згідно індивідуального плану розвитку за державні кошти, а додаткові послуги оплачувати самостійно.

Від імені учасників,

Голова товариства «Родина Кольпінга»
доктор психологічних наук,
професор кафедри корекційної
педагогіки та інклюзії
Львівського національного
університету ім. І.Франка
Тел. 032 2644755, моб. тел. 0992286263
e-mail: katerynaostrova@gmail.com

Катерина Островська